

Acesta este un Manuscris Acceptat pentru *Calitatea Vieții*. Poate suferi modificări pe parcursul procesului de editare.

DIMENSIUNEA ECONOMICĂ A CALITĂȚII VIEȚII POPULAȚIEI DIN ROMÂNIA/

MARIANA STANCIU

Sandardul de viață al populației din România a înregistrat numeroase zone de vulnerabilitate socială, îndeosebi înainte de anul 2000, dar și după încheierea tranziției din perioada 2005–2007. Pentru relevarea schimbărilor ce au avut loc în acest domeniu, în articolul următor sunt prezentați indicatori aferenți deceniului 2009–2019, dar sunt observate și unele serii de indicatori referitori la deceniile anterioare, pentru sectoarele de larg interes. Avem în vedere identificarea schimbărilor majore, acolo unde acestea există, dar și relevarea unor tendințe de lung termen manifeste în unele sectoare-cheie.

În deschidere, articolul prezintă unele premise obiective ale economiei naționale ce au condiționat situația actuală a nivelului de trai al populației – dinamica PIB și a VNB, evoluția forței de muncă și a emigrației, dinamica importurilor/ exporturilor ș.a. –, după care sunt analizați indicatorii relevanți ai veniturilor și consumului de bunuri și servicii al populației, tendințele de economisire ale populației și mărimea acumulărilor de avuție la nivelul gospodăriilor populației. Din context nu lipsesc informațiile mai recente privind fenomenul sărăciei din România. Sursele de date utilizate sunt atât interne (INS București, BNR ș.a.) cât și internaționale (Eurostat, Worlddata, FMI ș.a.)

Cuvinte-cheie: decalaje de dezvoltare; venituri; consum; inegalități.

INTRODUCERE

Calitatea vieții unei populații vizează mai multe domenii (standardul de viață, sănătatea, educația, mediul natural și cel comunitar, participarea la viața social-politică, activitățile de timp liber), dintre care dimensiunea economică sau standardul de viață condiționează strict celelalte domenii, prin oportunitățile de viață bună pe care le oferă sectorul economic, dar și prin unele restricții impuse de caracterul limitat al resurselor economice. Standardul de viață este relevant pentru nivelul de acces al unei populații la resursele bunăstării, dar implicit și pentru gradul de valorificare a resurselor economice disponibile în cadrul economiilor naționale sau chiar al economiei globale. Până în prezent s-au scris numeroase studii sociologice despre calitatea vieții din România, de pe continentul european și din lume. De-ar fi să amintim studiile de profil din revistele de sociologie, sau pe

Adresa de contact a autorului: Mariana Stanciu, Institutul de Cercetare a Calității Vieții al Academiei Române, Calea 13 Septembrie, nr. 13, sector 5, 050711, București, România, e-mail: mariana3stanciu@gmail.com.

cele din Revista Calitatea Vieții, și nu în ultimul rând analizele periodice ale INS, suntem departe de a epuiza publicațiile românești de gen. Destul de numeroase sunt și analizele economice axate pe evaluarea premiselor obiective ale economiilor naționale, continentale sau globale de producere pe scară largă a bunăstării, precum nivelul economic de dezvoltare al diverselor țări sau grupări de state, gradul și calitatea angajării în muncă a populației din diverse areale geografice, volumul de bunuri și servicii produse de diverse economii naționale ș.a.

Dimensiunea subiectivă a standardului de viață (ca domeniu al calității vieții) – pe de o parte – și premisele obiective ale standardului de viață (ca rezultat al performanțelor producției de bunuri și servicii, dar și al unor politici economice și sociale) – pe de altă parte – fac, de regulă, obiectul unor analize separate ale sociologiei, respectiv, ale științei economice. De aceea, standardul de viață al unei populații este doar vag sau implicit pus în relație directă cu unele performanțe ale economiei, știut fiind că între traducerea rezultatelor efective ale economiei în mijloace de creștere a standardului de viață al diverselor populații intervin numeroși mediatori ce atenuează vizibilitatea relațiilor directe dintre cele două părți (precum natura politicilor statale, a politicilor comerciale, a politicilor fiscale, a politicilor corporatiste, reglementările vieții comunitare ș.a.). În cele ce urmează, se vor pune în lumină unele corelații directe existente între premisele obiective ce țin nemijlocit de performanțele economiei și standardul de viață al populației. De asemenea, vom prezenta și dinamica unora dintre cei mai importanți indicatori actuali ai standardului de viață al populației din România.

PREMISE OBIECTIVE MAJORE ALE EVOLUȚIEI STANDARDULUI DE VIAȚĂ

În ultimele trei decenii, România și-a asumat o serie de schimbări politice și economice radicale, având în vedere obiectivul general al reducerii, într-un termen rezonabil, a decalajelor de dezvoltare dintre țara noastră și Occident. Costurile sociale ale unei asemenea asumări nu au fost mici, nici previzibile la momentul asumării, acestea fiind suportate atât de marea masă a populației, care a ales să trăiască în continuare și să muncească în România, cât și de cele 3–4 milioane de oameni care au emigrat. Pe un asemenea fond social, standardul de viață al unor categorii consistente de populație (lucrătorii retribuiți la nivelul salariului minim pe economie, lucrătorii din agricultură, șomerii – inclusiv cei rămași în afara statisticilor oficiale ale birourilor de șomaj, tinerii absolvenți fără ocupație, familiile cu copii sau familiile monoparentale ș.a.) s-a situat doar în zona de precaritate economică, dacă nu chiar în apropierea pragului sărăciei.

În ce măsură sacrificiile asumate de populația care a ales să emigreze în căutarea unor surse mai consistente de câștig, dar și cele ale populației care a rămas în țară, au permis atingerea unor obiective de creștere a bunăstării economice, vom vedea din analiza următorilor indicatori economici și sociali.

Dinamica PIB și performanța economică a României

Anvergura economică a unei țări poate fi reflectată de PIB, dar și de partea de venit brut ce se constituie în PIB. De asemenea, performanța economică, raporturile ce se stabilesc între importuri și exporturi și poziția ca investitor net intern/ extern sunt indicatori de înaltă relevanță ai unei țări, care sugerează potențialul economic al acesteia și implicit pentru constituirea unui cadru de manifestare obiectivă a bunăstării unei populații.

Dacă la nivel mondial, în anul 2018, PIB-ul mediu era de aproximativ 11 038 \$SUA/locuitor, PIB-ul României era relativ aproape de această medie – 12 301 \$SUA/locuitor (Worlddata, 2019). Ritmul de dezvoltare economică al României, așa cum reiese din *Tabelul nr. 1* (gradul de multiplicare PIB/loc. între 1989–2019), fără a se situa printre cele mai înalte din UE (vezi Polonia), s-a situat, totuși deasupra ritmului Bulgariei.

Tabelul nr. 1

Evoluția decalajului de dezvoltare înregistrat de România față de Germania, în ultimele trei decenii, în funcție de PIB/locuitor (*)

Țara	1989	1999	2009	2019	Grad de multiplicare PIB/loc. între 1989–2019
Germania	16 174	27 055	42 576	49 181	3,0
Polonia	1 769	4 340	11 454	15 835	9,0
Bulgaria	5 101	1 674	6 860	9 204	1,8
România	2 330	1 611	8 221	12 754	5,5
Evoluție decalaj PIB/loc. Germania/ România	7,0			3,9	

Surse: International Monetary Fund, 2019; World Economic Outlook database, October 2016, ed., IMF website.

Notă: (*) creșterea PIB/loc. calculată de autor pe baza estimărilor ale PIB nominal/locuitor, aparținând FMI și BM (în \$ SUA, neajustat cu inflația).

În intervalul 1989–2019, Germania și-a multiplicat PIB/loc. de trei ori. România, pornind de la o valoare de șapte ori mai mică decât a Germaniei, l-a multiplicat de 5,5 ori. Așadar, deși decalajul de dezvoltare dintre România și Germania s-a redus, apropiindu-se de înjumătățire (*Tabelul nr. 1*), între România și Germania se menține un decalaj destul de consistent – Germania deținând un PIB/loc. de 3,9 ori mai mare decât România, în anul 2019.

La un deceniu după intrarea României în UE, în anul 2017, economia României ajunsese pe locul 16 în UE 28. Cu toate acestea, PIB/locuitor rămăsese al doilea cel mai scăzut din UE, doar Bulgaria înregistrând un nivel mai scăzut (CCIR Business Center, 2017).

Pentru România, diferența dintre PIB și VNB s-a menținut până în anul 2019 (*Tabelul nr. 2*), având în vedere creșterea economică, nivelul previzibil al

investițiilor străine și pe cel al investițiilor autohtone în alte țări. VNB se referă la veniturile realizate de persoanele sau firmele naționale, în timp ce PIB cuprinde veniturile realizate pe teritoriul național. VNB poate fi mai mare decât PIB, în cazul țărilor care au investit profitabil în străinătate, iar profitul respectiv depășește eventualul profit scos din țară de investitorii străini. VNB este mai mic decât PIB, când o parte din rezultatul economic autohton a fost realizat de firmele investitoare străine (acesta este și cazul României). În calculul rezultatului net intervine deci, diferența dintre sumele transferate în alte țări de cetățenii străini și cele trimise în țară de proprii cetățeni care lucrează în străinătate.

Tabelul nr. 2

Diferența dintre PIB și VNB ale României, 2014–2020 (mld.euro)

Anul	2014	2015	2016	2017	2018	2019
PIB (mld.euro)	150	160	168,9	182,8	197,7	214
VNB (mld.euro)	147,3	157,3	165	179	194	210,3
Diferența PIB–VNB (mld.euro)	2,7	2,7	3,9	3,8	3,7	3,7

Sursa: Date Eurostat, preluare din Palangean, 2017.

Deci în intervalul 2014–2019, România s-a aflat sistematic în situația de a ceda firmelor străine o parte din rezultatul economic autohton (acesta fiind prețul menținerii unor locuri de muncă susținute de investitori străini în țara noastră).

Performanța economică a României

Țara noastră continuă relativ lent să recupereze decalajele față de statele europene și de media UE, atingând, la finalul anului 2016, circa 60% din media UE (față de aproximativ 40% în 2007). La nivel regional, doar regiunea București-Ilfov a depășit media UE (circa 140% din medie). Celelalte regiuni au înregistrat un PIB/locuitor sub 60% din media UE, ceea ce indică o creștere a disparităților de dezvoltare dintre regiunea Capitalei și restul țării (CCIR Business Center, 2017).

Tabelul nr. 3

Performanța economică a României în anul 2018

	Romania – per capita	(media) UE – per capita
PIB	12 301,19 \$SUA	36 531,73 \$SUA
PNB	11 293,29 \$SUA	35 359,03 \$SUA

Sursa: Worlddata, 2019, Economy.

Performanța economică a României/capita era de trei ori mai scăzută decât cea la nivel mediu european, în anul 2018 (*Tabelul nr. 3*).

Indicele costului vieții ca și indicele puterii de cumpărare (*Tabelul nr. 4*) sunt calculați prin atribuirea valorii de 100% indicatorilor corespunzători aferenți Statelor Unite.

Tabelul nr. 4

Indicele costului vieții și indicele puterii de cumpărare în anul 2018

Loc	Țara	Indice costul vieții	Indice putere de cumpărare	Loc	Țara	Indice costul vieții	Indice putere de cumpărare
1	Bermuda	190,3	88,7	51	Brazilia	57,1	25,5
2	Elveția	146,8	90,6	52	Cuba	56,4	20,4
3	Islanda	140,9	68,6	53	Ecuador	56,3	17,3
4	Norvegia	131,9	97,5	54	Ungaria	55,9	41,5
5	Bahamas	126,8	37,9	55	China	55,1	27,3
6	Danemarca	118,8	80,5	56	Argentina	54,0	36,5
7	Luxemburg	113,5	109,1	57	Africa de Sud	53,3	17,1
8	Insulele Virgine	111,1	19,9	58	Tanzania	52,2	3,1
9	Israel	108,1	60,1	59	Polonia	50,9	44,2
10	Australia	107,7	78,6	60	Malaezia	50,6	32,9
11	Irlanda	107,3	88,1	61	Kenya	50,5	5,1
12	Suedia	105,2	83,3	62	Peru	50,5	20,6
13	Finlanda	105,1	72,4	63	Vietnam	49,9	7,7
14	Noua Zeelandă	105,1	61,8	64	Romania	48,2	37,3
15	SUA	100,0	100,0	65	Rusia	48,0	33,9
16	Marea Britanie	99,6	66,0	66	Bulgaria	47,5	29,7
17	Japonia	99,6	66,0	67	Mexic	47,4	30,8
18	Olanda	99,4	82,0	68	Bosnia Herțegovina	47,3	19,1
19	Belgia	99,1	73,0	69	Serbia	47,3	21,5
20	Franța	98,3	66,5	70	Albania	46,0	16,8
21	Austria	97,3	80,5	71	Maroc	45,9	10,7
22	Canada	95,9	74,5	72	Bolivia	45,6	11,8
23	Singapore	95,8	97,6	73	Indonezia	44,7	13,7
24	Hong Kong	95,1	84,1	74	Turcia	44,7	37,0
25	Corea de Sud	94,0	51,8	75	Filipine	44,3	13,8
26	Germania	91,9	82,1	76	Iran	44,3	19,6
27	Italia	90,5	59,0	77	Belarus	43,5	20,8
28	Qatar	81,9	118,9	78	Armenia	43,3	15,5
29	Macao	81,6	152,7	79	Moldova	43,3	11,0
30	Spania	79,4	59,0	80	Sri Lanka	43,1	15,0
31	Emiratele Unite Arabe	77,9	83,7	81	Nigeria	43,0	7,2
32	Grecia	75,6	41,1	82	Columbia	42,9	22,9
33	Slovenia	73,3	53,5	83	Macedonia	42,9	20,2
34	Portugalia	73,0	47,3	84	Paraguay	42,4	21,3

35	Ghana	72,2	4,7	85	Kazakstan	42,2	29,5
36	Costa Rica	70,0	26,1	86	Bangladesh	41,2	6,8
37	Estonia	69,7	47,9	87	Kosovo	41,0	16,4
38	Mauritius	69,1	27,7	88	Algeria	40,5	15,9
39	Burma	68,8	3,0	89	Uganda	40,3	2,5
40	Chile	67,6	34,6	90	Nepal	40,2	3,8
41	Letonia	65,5	41,0	91	Azerbaijan	38,9	16,6
42	Croatia	63,4	34,7	92	Georgia	38,8	16,9
43	Arabia Saudită	62,2	55,1	93	Venezuela	37,5	55,5
44	Thailanda	61,8	17,0	94	Siria	36,6	7,9
45	Slovacia	61,7	47,3	95	Uzbekistan	35,7	9,0
46	Etiopia	60,8	2,1	96	Ukraina	35,5	11,9
47	Lituania	60,8	45,5	97	Egipt	33,6	13,2
48	Republica Cehă	60,5	53,3	98	Tunisia	33,3	16,7
49	Republica Dominicană	60,4	19,4	99	India	31,3	10,3
50	Cambogia	60,0	3,7	100	Pakistan	29,6	8,5

Sursa: Worlddata, 2019, Cost of living.

O valoare relativă mai mare de 100% a indicelui costului vieții semnifică un cost al vieții mai ridicat în țara respectivă decât în SUA. Indicele costului vieții este calculat pe datelor furnizate de OCDE, FMI sau Eurostat, pentru coșuri de consum cu grad ridicat de reprezentativitate.

Indicele costului vieții, din România reprezintă 48,2% din cel al SUA, situând țara noastră pe locul 64 din 100, adică în a doua jumătate a clasamentului. În România, indicele costului vieții este de 3,94 de ori mai mic decât cea mai ridicată valoare mondială (Bermuda), fiind mai mic decât în SUA și toate statele membre ale UE cu excepția Bulgariei. Acesta este însă ceva mai mare decât în Rusia, Serbia, Republica Moldova ș.a. (*Tabelul nr. 5*).

Indicele puterii de cumpărare situează România pe locul 44 în ordinea scăderii puterii de cumpărare la nivel global, puterea de cumpărare fiind de 4,1 ori mai mică decât cea mai ridicată valoare mondială (Macao) și, de asemenea, fiind mai mic decât în SUA și statele membre UE, cu excepția Bulgariei (*Tabelul nr. 5*).

România se încadrează în modelul global dominant potrivit căruia, în majoritatea țărilor, indicele costului vieții este mai mare decât indicele puterii de cumpărare, acest model ilustrând, pe de o parte, caracterul restrictiv al resurselor economice (excepând situația câtorva țări precum Qatar, Macao sau Emiratele Arabe Unite), iar pe de altă parte, indicând profitul întreprinzătorilor plus quantumul fiscalității – diferite de la țară la țară, înregistrate în indicele costului vieții.

Inflația din România, în anul 2018, era de 4,63%. Pentru UE, media aceleiași an a fost de 1,78%. Inflația din România a parcurs trei etape distincte, în intervalul 1991–2018:

– etapa 1991–1997, când economia a înregistrat primul val de creștere a prețurilor;

– etapa 1998–2004, când s-a manifestat al doilea val al creșterii prețurilor;

– etapa 2005–2018, când inflația a scăzut, înregistrând valori sub 9,01%.

Rata inflației din România a avut valori superioare celor ale mediei UE în tot intervalul 1991–2016, situându-se sub media UE doar în anii 2017, 2018 (*Tabelul nr. 5*).

Tabelul nr. 5

Evoluția ratei inflației în România comparativ cu media Uniunii Europene

Anul	România	Media UE	Anul	România	Media UE
1991	230,62%	5,93%	2005	9,01%	2,47%
1992	211,21%	5,60%	2006	6,56%	2,60%
1993	255,17%	4,79%	2007	4,84%	2,48%
1994	136,76%	4,71%	2008	7,85%	4,16%
1995	32,24%	4,32%	2009	5,59%	0,93%
1996	38,83%	3,31%	2010	6,09%	1,67%
1997	154,76%	2,72%	2011	5,79%	3,31%
1998	59,10%	2,40%	2012	3,33%	2,63%
1999	45,80%	2,15%	2013	3,98%	1,31%
2000	45,67%	3,10%	2014	1,07%	0,22%
2001	34,48%	3,15%	2015	-0,59%	-0,05%
2002	22,54%	2,31%	2016	-1,54%	0,22%
2003	15,27%	2,08%	2017	1,34%	1,47%
2004	11,87%	2,26%	2018	4,63%	5,93%

Sursa: Worlddata, 2019 Indicators of economy in Romania.

În intervalul 1991–2018, media inflației din UE a avut valori sub 5,93 (*Tabelul nr. 5*). O asemenea evoluție a inflației în ultimele trei decenii arată că, cel puțin la nivelul politicilor monetare, statul român (prin Banca Națională) a menținut o politică pe termen lung de descurajare constantă a consumului de bunuri și servicii al populației.

Tabelul nr. 6

Datoriile ale populației din România, comparativ cu media UE, în anul 2018

	Romania per capita	UE per capita
Datoria brută	4 292,00 \$SUA	29 260,17 \$SUA

Sursa: Worlddata, 2019, Indicators of economy in Romania.

Datoriile de ordin financiar determină, de regulă, cenzurarea comportamentelor de consum ale populației. În anul 2018, datoriile/ capita ale

populației din România erau de aproape șapte ori mai scăzute decât media din UE. Așadar, înclinația spre consum a populației din România, prin efectuarea unor datorii a rămas destul de rezervată chiar și după aproape trei decenii de la întoarcerea la economia de piață.

Acest lucru este ilustrativ pentru nivelul mult mai scăzut al veniturilor populației, dar și pentru înclinația mai puțin accentuată spre consum a românilor, comparativ cu alți europeni.

Indicele de percepție a corupției. Deși percepția corupției este un indicator subiectiv, dincolo de anumite limite, acesta produce efecte obiective în plan economic și social. De aceea, în ansamblul indicatorilor ce prefigurează standardul de viață al populației, corupția din România este considerată o problemă socială majoră, ce afectează standardul de viață și calitatea vieții. Conform indicelui anual de percepție a corupției publicat de Agenția Transparency International, în 2018, România era a 61-a țară din 180 de țări (similară cu Malaezia sau Cuba), indicele corupției aferent României evoluând de pe locul 57 în 2017. În intervalul de evaluare definit pe un ecart de la 0 la 100, 0 indică o corupție ridicată iar 100 – fără corupție. În context, mai mult de 2/3 dintre țări prezentau un scor sub 50 în anul 2018, scorul mediu fiind de 43. În anul 2018, România era a patra țară în ordinea descreșterii corupției din Uniunea Europeană (după Ungaria, Grecia și Bulgaria). În Raportul anticorupție al UE din 2014, 57% dintre români declarau că sunt afectați personal de corupție (la fel ca în Cipru) (Worlddata, 2019).

Forța de muncă și emigrația din România. România este statul membru în care atât nivelurile cât și diferența dintre angajarea în mediul intern și extern, reproduc modelul european. Ca efect al menținerii pe termen lung a unui nivel relativ redus al câștigurilor salariale din România, potrivit Eurostat 2018, românii conduc detașat în clasamentul european al persoanelor emigrante în vârstă de muncă (între 20–64 de ani). Circa 21,4% din populația aptă de muncă a părăsit România, ceea ce înseamnă mult mai mult decât emigranții din Croația (15,4%), Lituania (14,5%), Portugalia (13,6%), Bulgaria (13,3%) sau Letonia (11,8%), în condițiile în care media „cetățenilor mobili” la nivelul întregii Uniuni Europene a fost în anul 2018 de 3,9% (adică de 5,5 ori mai mică decât în cazul României) (Pana, 2019).

România se află pe primul loc în UE și în ceea ce privește plecarea din țară, în ultimii zece ani, cu o pondere de 11,8 puncte procentuale (pp) din populația totală a țării. În urma noastră s-au situat lituanienii (cu +7,9 pp), letonii (cu 7,7 pp) și bulgarii (cu 7,7 pp). Datele de mai sus sunt oficiale și nu surprind fenomenul (destul de răspândit) al plecărilor temporare dar repetate pentru muncă, pe o perioadă de până la trei luni, întâlnit mai ales pe perioada favorabilă muncilor sezoniere, mult mai bine remunerate în străinătate. În intervalul 2007–2018, rata angajării în muncă a populației în vârstă de 20–64 de ani, din România, a oscilat în intervalul 63,5% (în anul 2009) și 69,9% (în anul 2018) (Eurostat, 2019). Aceasta înseamnă că, cel puțin spre finalul intervalului, și gradul de angajare pe

plan intern al forței apte de muncă din România s-a apropiat destul de mult de ținta asumată de țara noastră prin Strategia Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă 2014–2020 (70%).

VENITURI, CHELTUIELI, ECONOMISIRE ȘI ACUMULARE DE AVUȚIE

Un capitol determinant al standardului de viață al oricărei populații se constituie prin analiza nivelului de venit – mărimea venitului unei gospodării condiționând direct celelalte dimensiuni ale standardului de viață. Venitul mediu anual/lunar al populației în context global, pentru un număr de 77 de state inclusiv România (*Tabelul nr. 7*), este calculat prin împărțirea sumei veniturilor și profiturilor anuale la numărul populației țării, rezultând astfel venitul mediu pe locuitor. În suma respectivă sunt incluse toate salariile și veniturile de tip salarial, dar și alte venituri din investiții sau câștiguri din capital. *Tabelul nr. 7* cuprinde doar veniturile înregistrate oficial, nu și alte venituri neînregistrate sau provenind din activități ilicite. În topul veniturilor populației din cele 77 de state, România se înscrie pe locul 41, adică în zona veniturilor mici, cu 12 630 \$ SUA/ an sau 1 053 \$ SUA pe lună.

Tabelul nr. 7

Nivel venituri anuale/lunare în România în context global (\$ SUA) în 2018

Rang	Țara	Venit mediu anual	Venit mediu lunar	Rang	Țara	Venit mediu anual	Venit mediu lunar
1	Monaco	186 080	15 507	40	Venezuela	13 080	1 090
2	Liechtenstein	116 430	9 703	41	Romania	12630	1053
3	Bermuda	106 140	8 845	42	Costa Rica	11 700	975
4	Elveția	85 500	7 125	43	Rusia	11260	938
5	Norvegia	82500	6 875	44	Argentina	11200	933
6	Macao	78 640	6 553	45	Malaezia	11200	933
7	Luxemburg	73910	6 159	46	China	10410	868
8	Islanda	72850	6 071	47	Turcia	9610	801
9	Statele Unite	65760	5480	48	Mexic	9 430	786
10	Danemarca	63240	5270	49	Bulgaria	9410	784
11	Irlanda	62210	5184	50	Brazilia	9 130	761
12	Singapore	59590	4 966	51	Kazakstan	7 830	653
13	Suedia	55 840	4 653	52	Tailanda	7260	538
14	Australia	51300	4275	53	Serbia	7020	585
15	Olanda	53200	4 433	54	Columbia	6 510	543
16	Hong Kong	50 840	4237	55	Guinea Ecuatorială	6460	538
17	Austria	49 250	4 104	56	Ecuador	6 080	507
18	Finlanda	49580	4132	57	Africa de Sud	6040	503
19	Germania	48520	4043	58	Bosnia Herzegovina	5 690	474

20	Belgia	47350	3 946	59	Iran	5 420	452
21	Canada	46370	3 864	60	Albania	5240	437
22	Emiratele Arabe Unite	43470	3623	61	Sri Lanka	4 060	338
23	Israel	43290	3608	62	Indonezia	4050	338
24	Noua Zeelandă	42670	3 556	63	Filipine	3 850	321
25	Franța	42400	3533	64	Ucraina	3370	281
26	Marea Britanie	42370	3531	65	Maroc	3 090	258
27	Japonia	41 690	3 474	66	Egipt	2 690	224
28	Italia	34460	2 872	67	Ucraina	2 660	222
29	Corea de Sud	33720	2 810	68	Vietnam	2 400	200
30	Spania	30390	5533	69	India	2 130	178
31	Portugalia	23080	1923	70	Nigeria	2 030	169
32	Arabia Saudită	22850	1 904	71	Bangladesh	1 940	162
33	Republica Cehă	22000	1 833	72	Kenya	1 750	146
34	Grecia	20320	1 693	73	Pakistan	1 530	128
35	Ungaria	16140	1 345	74	Etiopia	850	71
36	Polonia	15200	1 179	75	Afghanistan	540	45
37	Chile	15010	1 251	76	R. D. Congo	520	43
38	Croatia	14910	1 243	77	Mozambic	440	37
39	Peru	6 740	562				

Sursa: Worlddata, 2020, Average income around the world.

În deceniul 2009–2018, tendințele generale ale veniturilor populațiilor europene au fost, mai mult sau mai puțin crescătoare, pentru majoritatea statelor europene, exceptând intervalul anilor de criză financiară din 2009–2011 (*Tabelul nr. 8*).

În context european, România a înregistrat sistematic, în deceniul analizat, cele mai scăzute venituri, situându-se chiar și sub valorile înregistrate de Bulgaria. Anul cu cea mai accentuată scădere a veniturilor pentru populația din România a fost 2013, pentru români, criza financiară durând patru și nu doi ani, ca pentru celelalte populații europene.

Tabelul nr. 8

Venitul median pe totalul gospodăriilor al populației din România, în contextul celor mai mari/mici venituri mediane din UE 27, în intervalul 2009–2018 (PPS)

Anul	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Zona euro	17110	17045	17220	17279	17451	17382	17745	18233	18725	...
Luxemburg	31764	32333	32538	32779	33301	34320	35270	33838	36102	...
Danemarca	25027	25672	26944	27184	27434	27861	28364	28659	29383	30097
Suedia	20477	18916	21584	23782	25413	25852	25306	25202	25395	25559
Slovacia	5671	6117	6306	6927	6737	6809	6930	6951	7183	...
Estonia	6209	5727	5603	5985	6583	7210	7882	8647	9389	10521
Republica	7295	7058	7451	7791	7694	7622	7423	7838	8282	9088

Cehă										
Letonia	5355	4488	4195	4459	4663	5210	5840	6374	6607	7322
Lituania	4715	4026	3857	4337	4698	4821	5180	5644	6135	6895
Croația	...	5810	5579	5377	5078	5225	5453	5726	6210	6690
Polonia	5090	4402	5032	5057	5174	5339	5560	5905	5960	6593
Ungaria	4739	4241	4493	4696	4449	4512	4567	4772	4993	5444
Bulgaria	2828	3017	2911	2859	2924	3322	3332	3147	3588	...
România	2172	2036	2089	2049	2018	2158	2315	2448	2742	3284

Sursa: Eurostat, 2019, Mean and median income by household type – EU-SILC and ECHP surveys.

În anul 2017, venitul disponibil median al țărilor din UE 28 era cu aproape 70% mai mare pentru persoanele cu un nivel înalt de educație, comparativ cu cel aferent persoanelor cu un nivel scăzut de educație, iar prima quintilă – 20% din populația UE 28 cu cele mai mici venituri, beneficia de sub 8% din venitul disponibil total (Eurostat, 2017). Salariile reprezentau 36,1% din veniturile disponibile, iar prestațiile sociale – 24,4%.

Al doilea indicator ca importanță pentru standardul de viață, după nivelul venitului, este cel al cheltuielilor realizate de gospodări. Acestea relevă ponderea gospodăriilor vulnerabile economic, mai ales dacă avem în vedere gospodăriile în care nivelul cheltuielilor depășește nivelul veniturilor (European Central Bank, 2013). Statistic, faptul că o gospodărie nu își poate finanța în totalitate consumul din veniturile realizate poate reprezenta un bun indiciu al dificultăților financiare ale acesteia. Totuși, nu întotdeauna un comportament economic mai rezervat în privința cheltuielilor atestă un nivel mai scăzut al veniturilor, sau un risc mai ridicat de sărăcie. De exemplu, comportamentul economic al populației din Bulgaria este mult mai rezervat decât cel al populației din România, deși bulgarii sunt doar puțin mai bogați decât românii în materie de venituri (*Tabelul nr. 8*). Ei reușesc cel mai rezervat comportament în materie de cheltuieli din spațiul european, spre deosebire de români, care în pofida celui mai scăzut nivel al veniturilor, manifestă cea mai accentuată înclinație spre consum între țările UE, exceptând Grecia. În România mai mult de 55% din gospodăriile populației realizează cheltuieli mai mari decât veniturile (ori înregistrează restanțe la unele plăți), în timp ce, în Bulgaria, un comportament similar depășește puțin 10% din ponderea totală a gospodăriilor (Eurostat, 2019).

Acumularea de active sau de avuție sub diverse expresii este un efect al tendinței gospodăriilor de a acționa cu precauție față de incertitudinile piețelor economice, utilizându-și activele ca pe un tampon al variației veniturilor (European Central Bank, 2013). Gospodăriile vulnerabile din perspectiva deținerii unor active sau bunuri sunt acele gospodării ale căror active totale nu le permit să depășească pragul sărăciei relative, pe perioada mediu necesară pentru restabilirea unui nivel de venit relevant.

În anul 2015, România înregistra cel mai ridicat coeficient *Gini* dintre statele UE 28 – 37,4%, acesta prezentând ulterior o tendință lentă de diminuare – în anul

2019 ajungând la 34,8%. În anul 2017, în UE-28, rata de economisire a gospodăriilor era de 9,6% (11,8% în zona Euro) (Eurostat, 2020)

De regulă, și în gospodăriile europene averea netă este distribuită mai neuniform decât venitul sau cheltuielile. Totuși, în anul 2017, în România se înregistra, de asemenea, cel mai ridicat coeficient *Gini* pentru economiile populației – peste 80%. Tot atunci, cheltuielile populației înregistrau în România un coeficient *Gini* în jur de 30% (Eurostat, 2018). Comportamentul de economisire era puternic polarizat, chiar și în state cu venituri ridicate ale populației, precum M. Britanie, Suedia, Luxemburg, Austria, Germania sau Olanda. Cea mai accentuată polarizare a comportamentului de economisire se înregistrează în Grecia, aceasta fiind urmată de România. Fluxurile de economisire sunt, de regulă, reziduale, și se constituie între venit și cheltuieți – la sfârșitul unei perioade, după efectuarea cheltuielilor, dacă venitul este mai mare decât consumul. Dacă cheltuielile sunt mai mari decât veniturile, gospodăria își va finanța consumul și prin contractarea unor datorii sau din vânzarea de active. În multe țări, proporția persoanelor care suferă ca urmare a unor niveluri scăzute ale cheltuielilor de consum este similară cu cea a populației situate sub pragul sărăciei relative, deși pot exista și excepții în acest sens (Eurostat, 2018).

DIMENSIUNI ALE SĂRĂCIEI

Situația din Uniunea Europeană

Fenomenul sărăciei descris pe baza indicatorului „risc de sărăcie și excluziune socială” (AROP), având criteriu de evaluare nivelul veniturilor gospodăriilor, a scăzut în intervalul 2008–2018 de la 23,7 la 21,7% (Eurostat Newsrelease, 2019).

Tabelul nr. 9

Populație în risc de sărăcie și excluziune socială, UE.28, în intervalul 2008–2018

U.M.	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
mil.persoane	116,1	117,4	117,9	120,9	123,8	122,9	122,0	119,1	118,1	113,0	109,2
%	23,7	23,3	23,8	24,3	24,8	24,6	24,4	23,8	23,5	22,4	21,7

Sursă: Eurostat Newsrelease, 2019.

În anul 2018, mai mult de un sfert din populație era expusă riscului de sărăcie sau excluziune socială în șapte state membre: Bulgaria (32,8%), România (32,5%), Grecia (31,8%), Letonia (28,4%), Lituania (28,3%), Italia (27,3%) și Spania (26,1%) (Eurostat Newsrelease, 2019).

Cele mai mici ponderi ale persoanelor cu risc de sărăcie sau excluziune socială erau înregistrate în R. Cehă (12,2%), Slovenia (16,2%), Slovacia (16,3%),

date din 2017), Finlanda (16,5%) , Olanda (16,7%), Danemarca și Franța (ambele 17,4%) și Austria (17,5%) (Eurostat Newsrelease, 2019).

Nivelul redus al cheltuielilor de consum ilustrează sărăcia de tip monetar. Persoanele sărace vulnerabile în ceea ce privește nivelul cheltuielilor lor, combină, de regulă, mai multe dimensiuni ale sărăciei.

Sărăcia de tip monetar afectă, într-o proporție de peste 20%, cinci state membre ale UE28 (Bulgaria, România, Grecia, Croația și Spania), în anul 2017 (Eurostat Newsrelease, 2019).

CONSUMUL DE BUNURI ȘI SERVICII AL POPULAȚIEI

Modelul de consum statistic european

Volumul și structura consumului de bunuri și servicii exercită o influență determinantă asupra bunăstării populației. În anul 2017, cheltuielile totale ale gospodăriilor din UE s-au ridicat la 54,4% din PIB-ul european.

Aproape un sfert din acestea (24,2%, adică 13,1% din PIB) au fost alocate achitării facturilor de întreținere a locuinței. Alte ponderi importante ale cheltuielilor au fost alocate pentru capitolul de transport, (13,0% din total, adică 7,1% din PIB), pentru alimente și băuturi nealcoolice (12,2% din total, sau 6,7% din PIB) și pentru diverse bunuri și servicii (11,4% din total, adică 6,2% din PIB). Cheltuielile de întreținere a locuinței, cele de transport și cele alimentare întrunesc 49,4% din totalul cheltuielilor. Cheltuielile pentru restaurante și hoteluri au fost de 8,8% din total, sau 4,8% din PIB, iar cele pentru recreere și cultură au avut o pondere de 8,5% în total, adică 4,6% din PIB fiecare. Restul cheltuielilor au fost distribuite între cele pentru mobilă și echipament casnic și cele pentru întreținere și curățenie în locuință – 5,5% din total, pentru îmbrăcăminte și încălțăminte – 4,9% din total, pentru sănătate – 4,0% din total), pentru băuturi alcoolice și tabac sau narcotice – 3,8% din total, pentru comunicații – 2,5% din total și educație – 1,1% din total, – care împreună au reprezentat 21,8% din cheltuielile totale în UE 28, în anul 2017 (Eurostat, 2018).

Acesta este un Manuscris Acceptat pentru *Calitatea Vieții*. Poate suferi modificări pe parcursul procesului de editare.

Tabelul nr. 10

Cheltuieli de consum ale gospodăriilor, % din total cheltuieli, UE 28, în 2017

Țara	Alimente	Băuturi alcoolice, tabac, narcotice	Îmbrăcăminte, încălțăminte	Utilități	Mobilă, mentenanță	Sănătate	Transport	Comunicații	Recreere	Educație	Restaurante	Diverse
UE.28	12,2	3,8	4,9	24,2	5,5	4,0	13,0	2,5	8,5	1,1	8,8	11,4
Belgia	13,4	4,2	4,2	24,4	6,1	6,6	11,1	2,3	8,2	0,4	6,5	12,7
Bulgaria	19,2	5,2	3,2	19,7	5,0	6,3	13,9	4,8	7,9	1,1	6,9	6,8
Republica Cehă	16,3	8,0	3,7	25,4	5,3	2,4	10,1	2,7	9,0	0,5	9,0	7,6
Germania	10,6	3,2	4,8	23,5	6,8	5,2	14,7	2,9	9,2	0,9	5,5	12,7
Estonia	20,3	8,1	7,0	17,6	4,3	3,2	11,6	2,6	8,2	0,4	8,6	8,2
Irlanda	9,2	5,8	3,9	23,9	4,2	5,0	13,0	2,5	5,9	2,5	14,8	9,1
Grecia	16,9	4,9	3,7	19,8	2,8	4,4	13,6	4,4	4,6	2,1	15,4	7,3
Spania	12,3	3,6	4,4	21,7	4,3	4,1	11,6	2,6	7,4	1,8	16,8	9,5
Franța	13,2	3,7	3,8	26,2	4,9	4,2	13,6	2,5	8,0	0,5	7,3	12,3
Croația
Italia	14,2	4,1	6,1	23,3	6,2	3,5	12,3	2,3	6,7	1,0	10,3	9,9
Cipru	13,7	5,6	4,8	15,4	4,4	4,9	13,0	3,0	6,0	2,6	17,5	9,1
Letonia	17,8	7,9	5,0	21,1	3,9	4,9	12,1	2,7	9,9	1,7	6,7	6,2
Lituania	21,6	6,1	5,9	14,8	6,7	4,9	16,0	2,7	8,5	0,5	3,7	8,6
Luxemburg	8,9	8,3	5,2	24,5	5,5	3,3	14,4	1,4	5,9	1,1	7,2	14,3
Ungaria	18,2	7,4	3,8	18,8	4,4	4,2	13,2	3,6	7,2	1,6	9,2	8,4
Malta	12,1	3,9	4,7	10,1	6,8	3,9	11,9	3,6	10,0	1,8	20,2	10,9
Olanda	11,4	3,2	5,4	24,1	5,7	3,4	11,8	2,7	10,1	0,7	8,4	13,0
Austria	9,9	3,3	5,9	22,6	6,4	3,9	12,0	1,9	10,0	0,9	13,4	10,0

Polonia	16,8	5,9	5,3	20,8	5,4	5,7	12,3	2,3	8,0	1,0	3,6	12,9
Portugalia	16,7	3,2	6,2	18,3	5,1	5,1	12,8	2,4	6,3	1,2	12,3	10,4
România	27,8	5,7	3,5	22,5	4,6	6,0	11,2	4,1	5,8	2,1	3,1	3,7
Slovenia	14,6	5,2	5,3	19,3	4,8	3,9	16,3	2,8	9,0	1,3	7,4	10,1
Slovacia	18,1	5,0	4,0	23,7	6,2	2,5	7,9	3,4	10,4	1,6	6,2	11,0
Finlanda	11,6	4,3	4,2	28,8	4,7	4,7	11,9	2,3	10,5	0,4	6,6	9,8
Suedia	12,4	3,5	4,8	26,1	5,4	3,5	12,8	3,0	11,0	0,3	6,5	10,8
Marea Britanie	8,2	3,3	5,5	26,7	5,2	1,9	13,3	1,9	9,8	1,8	9,6	12,7

Sursa: Eurostat, 2018, Household consumption by purpose.

Acesta este un Manuscris Acceptat pentru *Calitatea Vieții*. Poate suferi modificări pe parcursul procesului de editare.

Cheltuielile de consum ale gospodăriilor, procent din totalul cheltuielilor și îndeosebi cheltuielile cu produsele alimentare și băuturile nealcoolice sunt indicatori relevanți nu numai pentru nivelul scăzut al standardului de viață din România, dar și pentru persistența pe termen deosebit de lung a decalajului de dezvoltare al țării, comparativ cu celelalte state europene.

Cheltuielile cu „Produsele alimentare și băuturile nealcoolice” înregistrează cea mai mare pondere în România, în timp ce ponderi mici s-au înregistrat în Marea Britanie (8,2%), Luxemburg (8,9%), Irlanda (9,2%).

Cheltuieli de întreținere a locuinței

În UE, în ansamblu, precum și în aproape toate țările din UE (cu excepția României, Estoniei, Ciprului, Lituaniei și Maltei), în anul 2017, „Locuința, apa, energia electrică, gazul și alți combustibili” a fost cel mai consistent capitol al cheltuielilor casnice, urmat de „Transport” și „Alimente și băuturi nealcoolice”. Cheltuieli mai ridicate pentru locuință, apă, energie electrică, gaze și alți combustibili s-au înregistrat în Finlanda (28,8%), Danemarca (28,7%) și Regatul Unit (26,7%), iar mai scăzute au fost observate în Malta (10,1%), Lituania (14,8%) și Cipru (15,4%) (Eurostat, 2018, Household consumption by purpose).

CONCLUZII

În deceniul 2008–2018, standardul de viață al populației din România a avut o tendință de apropiere de media europeană. Decalajele de dezvoltare pe care România le transferă de la un deceniu la altul de circa 2–3 secole, s-au micșorat, dar sunt încă destul de consistente.

Per ansamblu, performanța economică per capita a României s-a ridicat, în anul 2018, la o treime din cea existentă la nivel mediu european, ceea ce oferă un indiciu sugestiv asupra situației generale privind standardul de viață al populației.

Din cauza nivelului mediu mult mai scăzut al veniturilor populației din România, comparativ cu media europeană, numeroși indicatori social-economici sunt încă mult mai mici: datoriile populației, nivelul de economisire al populației, accesul la achiziționarea unei locuințe al familiilor tinere, nivelul consumului de bunuri și servicii ș.a.

Ca urmare, în viitorul deceniu o mare parte a populației din România este posibil să prefere, în continuare, angajarea într-un loc de muncă mai bine plătit de peste graniță, ceea ce va menține la un nivel relativ scăzut oferta de forță de muncă pe plan autohton.

Dar nivelul de angajare în muncă al populației din România, atât pe plan intern cât și prin emigrarea spre locuri de muncă mai bine plătite din străinătate, relevă un interes crescut al populației față de realizarea prin efort propriu a unui standard de viață cât mai ridicat.

Semnale îngrijorătoare vin încă din menținerea pe termen lung a unei percepții destul de ridicate asupra corupției din România (în ultimele trei decenii), din menținerea unui nivel ridicat al emigrației forței de muncă înalt și mediu calificate, dar și din zona descompunerii moral-spirituale ce are loc în sfera educației publice a tinerelor generații (violența din școli, creșterea consumului de droguri în rândurile tinerilor ș.a.).

BIBLIOGRAFIE

- CCIR Business Center, 2017. Analiza situației economiei naționale în anul 2017, Camera de Comerț și Industrie a României, ccir@ccir.ro
- European Central Bank, 2013. Household Finance and Consumption Survey
- Eurostat, 2019. Employment and activity by sex and age – annual data
- Eurostat, 2017. Food and non-alcoholic beverages, Member States, % of total expenditure, (nama_10_co3_p3).
- Eurostat, 2020. Gini coefficient of equivalised disposable income – EU-SILC survey http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?lang=en&dataset=ilc_di12
- Eurostat, 2018. Household consumption by purpose, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Household_consumption_by_purpose (nama_10_co3_p3)
- Eurostat, 2019. Europe 2020 headline indicators, EU-28, 2008 and 2012–2016 Source: Eurostat (see Dedicated section)
- Eurostat, 2019. Households – statistics on disposable income, saving and investment, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Households_-_statistics_on_disposable_income_saving_and_investment
- Eurostat, 2019. Mean and median income by household type – EU-SILC and ECHP surveys
- Eurostat online data codes: (t2020_50), (ilc_peps01), (hlth_dpe010), (ilc_peps03), (ilc_peps04), (ilc_peps06) and (ilc_peps13)
- Eurostat Newsrelease, 2019. Downward trend in the share of persons at risk of poverty or social exclusion in the EU, 158 – 16 October 2019
- International Monetary Fund (IMF), 2016. World Economic Outlook (WEO) database, October edition, IMF website, 2017. World Economic Outlook (WEO) Database , Archive of the WEO databases, from 1999 to 2015
- Palangean, D., 2017. Diferența dintre Venitul Național Brut și Produsul Intern Brut – în creștere cu 40%. Implicații, Piața Financiară, 13 martie
- Transparency Internațional Agency, 2019. Corruption Index Report, <https://www.transparency.org/cpi2018>)
- Worlddata, 2019. Corruption in Romania, <https://www.worlddata.info/europe/romania/economy.php>
- Worlddata, 2019. Cost of living, Worlddata.ro, <https://www.worlddata.info/cost-of-living.php>
- Worlddata, 2019. Economy, <https://www.worlddata.info/europe/romania/economy.php>
- Worlddata, 2019. Indicators of economy in Romania, <https://www.worlddata.info/europe/romania/economy.php>
- Worlddata, 2020. Average income around the world, <https://www.worlddata.info/average-income.php>

The standard of living for the majority of the population in Romania registered numerous areas of social vulnerability, especially before 2000, but also after the conclusion of the transition during 2005–2007. In order to reveal the changes that have taken place in this field, in the following paper indicators related to the decade

2009–2019 are analyzed, but there are also presented some series of indicators referring to the previous decades, regarding some key sectors only. We aim to identify major changes where they exist, but also to reveal long-term trends in some key sectors.

At the beginning, the paper presents some objective premises of the national economy, which have conditioned the current situation of the standard of living – the dynamics of GDP and GNI, the evolution of labor and emigration, the dynamics of imports/ exports, and so on. After these latter elements, follows an analysis of the relevant indicators regarding the level of population`s income, the goods and services consumption, the trends of population`s savings, and the size of wealth accumulation at households level. Recent information on the poverty phenomenon in Romania is not missing from the context. The sources of data used are both Romanian (INS Bucharest, BNR, etc.), and international (Eurostat, Worlddata, IMF, etc.).

Keywords: *development gaps; income; consumption; inequalities.*

Primit: 23.02.2020

Acceptat: 18.09.2020